

COORDONATE OPERAȚIONALE ALE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

OPERATIONAL COORDINATES OF THE FIRST WORLD WAR IN THE MIDDLE EAST

*Dr. Dragoș ILINCA**

Rezumat: În contextul general al Primului Război Mondial, Orientul Mijlociu era o zonă cu relevanță specifică. Există diferite interpretări cu privire la caracterul distinctiv al evoluțiilor militare din Orientul Mijlociu în timpul războiului, argumentându-se că acest teatru de operații a fost integrat strategic în abordarea generală a Aliaților. Există anumite rațiuni în această idee, având în vedere rolul dominant al Regatului Unit care a modelat prioritățile operaționale. În afară de aceasta, în întreaga perioadă de război, Orientul Mijlociu a fost interconectat cu evoluțiile de pe alte teatre, în special în Franța și Caucaz. Acesta a fost inițial conceput pentru a servi ca zonă de înscenare pentru trupele care veneau din diferite părți ale Imperiului Britanic, precum și pentru ruta de tranzit economic între Europa și Asia. Din 1916, Orientul Mijlociu a fost abordat diferit de către aliați, care au încercat să forțeze Puterile Centrale să își extindă angajamentele în acest domeniu cu beneficii potențiale în ameliorarea presiunii pe fronturile europene. Mai mult, britanicii, Franța și prima parte a războiului, Imperiul Rus, au perceput războiul din Orientul Mijlociu ca un instrument de promovare a intereselor hegemonice pentru extinderea ariei lor de influență în diferite părți ale acestei zone. Pe lângă această abordare, extinderea războiului în Orientul Mijlociu a beneficiat de sprijinul exprimat de mari componente ale populației arabe. Din perspectiva lor, războiul a fost considerat o oportunitate de a scăpa de ocupația otomană și de a îndeplini aspirația națională de independență.

Dintr-o perspectivă mai operațională, războiul din Orientul Mijlociu a fost condus într-un mod distinct datorită condițiilor geografice și climatice particulare. În acest context, dimensiunea forțelor, metoda de angajare, precum și caracterul comun au fost ușor diferite de cele aplicate în Franța, de exemplu. Cu toate acestea, campaniile desfășurate în Orientul Mijlociu au făcut ca acest teatru de operații să fie cel mai dinamic, în timp ce anumite tactici inovatoare au fost aplicate în mod coordonat.

* coordonator programe cercetare Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, dilinca@yahoo.com.

Cuvinte cheie: *Allenby, Imperiul Otoman, Revolta Arabă, Gemal Pașa, Orientul Mijlociu, Canalul Suez, Junii Turci, Primul Război Mondial*

Abstract: *In the overall context of the First World War Middle East was an area of specific relevance. There are different interpretations on the distinctiveness of the military evolutions in the Middle East during the war being argued that this theater of operations was strategically integrated in the general Allied approach. There is certain rationale in this idea given the dominant role of the United Kingdom which shaped the operational priorities. Besides that, during the entire period of war, Middle East was interlinked with the evolutions on other theaters, especially in France and Caucasus. It was initially designed to serve as staging area for troops coming from different parts of British Empire, as well as the economic transit route between Europe and Asia. Since 1916, Middle East was approached differently by the Allies which tried to force the Central Powers to extend their commitments in this area with potential benefits in relieving the pressure on European fronts. Furthermore, British, France and from the first part of the war, Russian Empire perceived the war in the Middle East as a tool to promote hegemonic interests for expanding their area of influence in different parts of this area. Besides this approach, expanding the war in the Middle East benefitted of the support expressed by large components of Arab population. From their perspective, the war was regarded as an opportunity to get rid of the Ottoman occupation and to fulfill national aspiration for independence.*

From a more operational perspective, the war in the Middle East was conducted in a distinct way due to the particular geographic and climatic conditions. In this context, the size of the forces, the method of employment as well as the joint character was slightly different of those applied in France, for instance. Nevertheless, the campaigns conducted in Middle East made this theater of operations as the most dynamic one, while certain innovative tactics were applied in a coordinated way.

Keywords: *Allenby, Ottoman Empire, Arab Revolt, Syria, Palestine, Djemal Pasha, Middle East, Suez Canal, Young Turks, Primul Război Mondial.*

Introducere

Indiferent de momentele istorice supuse analizei, evoluția Orientului Mijlociu a fost marcată din plin de conflicte și situații de criză ale căror efecte s-au regăsit în creionarea profilului politic și nu numai al acestei zone. Fie că vorbim de perioada antică, marcată de luptele pentru dominație între statele din zonă, expansiunea romană, continuând cu apariția și răspândirea Islamului, derularea Cruciadelor și instaurarea dominației

otomane în prima jumătate a secolului al XVI-lea, Orientul Mijlociu a reprezentat unul dintre principalele teatre de dispută pentru supremație între diferiți actori din regiune și, nu numai.

Primele secole ale dominației otomane au reprezentat un interval redus de acalmie și, în egală măsură, de încercări necesare de refacere spirituală și economică a zonei. Slăbirea ireversibilă a autorității otomane, a condus începând din secolul al XVII-lea la destrămarea fragilului status-quo, urmat de consolidarea graduală a interesului politic, economic și spiritual european pentru această zonă. Ulterior, deschiderea Canalului Suez în noiembrie 1869 a reprezentat punctul culminant al acestei tendințe, întărită constant în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea.

Deși considerat un teatru de operații secundar, perimetrul Orientului Mijlociu s-a înscris perfect în caracterul global al primei conflagrații mondiale. Consecința directă a acestei stări de lucruri a fost reprezentată de apariția, pe fondul disoluției Imperiului Otoman, a primelor linii de demarcație politico-administrative, unele dintre acestea reunite în perioada interbelică în cadrul primelor state moderne din Orientul Mijlociu. Precedentele deschise prin intermediul aranjamentelor postbelice, s-au dezvoltat în urma celui de-al doilea Război Mondial care a finalizat, practic tabloul geopolitic cunoscut nouă astăzi.

Contextul politico-militar

Evaluarea contextului prin care Primul Război Mondial s-a propagat în Orientul Mijlociu nu se poate face fără a se lua în considerare poziționările asumate de marile puteri europene față de această zonă în intervalul secolelor XIX-XX. În acest sens, Marea Britanie și Franța se plasau pe coordonate relativ diferite față de viitorul Imperiului Otoman în cadrul așa-numitei „Probleme orientale” vizând perspectivele și modul de împărțire a moștenirii acestui conglomerat politico-militar al cărui sfârșit devenea din ce în ce mai previzibil. În cadrul acestei ecuații, opțiunea fermă asumată de britanici a vizat menținerea cu orice preț a integrității teritoriale a Imperiului Otoman, eforturile Londrei fiind de a ține departe încercările Franței, Rusiei și Germaniei de a-și extinde influența. Pe aceste coordonate se plasează acțiunile britanice consemnate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, culminând cu Războiul Crimeei (1853-1856) în urma căreia ambițiile rusești de expansiune în perimetrul est-mediteranean sunt oprite

pentru câteva decenii. Sprijinul acordat otomanilor a fost valorificat prin creșterea constantă a prezenței economice și politice britanice în diferite zone din Orientul Mijlociu. Distribuția acestora urma liniile strategice ale comerțului mondial în care coloana vertebrală era asigurată de legătura între India și realizată prin Istmul Suez, respectiv prin Golful Persic și Anatolia. Deschiderea Canalului de Suez în noiembrie 1869 a validat opțiunile britanice, accentuând valoarea particulară a Egiptului, respectiv a Golfului Aden unde obține câștiguri semnificative prin anexarea Aden (1839). Pe coordonate similare, între 1880-1899, Marea Britanie își consolidează prezența comercială și militară în relație cu emiratele din Golful Persic, contribuind, astfel, la securizarea perimetrului vestic al Indiei.

Abordarea favorabilă față de menținerea integrității otomane a început să se schimbe radical către începutul secolului XX, pe fondul apropierii tot mai mare a Înaltei Porți de Germania ceea ce era de natură să pună sub semnul întrebării echilibrul de putere între cele două blocuri politico-militare care aveau să se confrunte în cadrul conflagrației mondiale. Din această perspectivă, declanșarea războiului avea să fie devansată de inițierea unor negocieri între Franța, Marea Britanie și Rusia privind modul de împărțire a sferelor de influență în teritoriile aparținând Imperiului Otoman. Fără a fi formalizate înainte de izbucnirea conflictului, acestea vor indica liniile de poziționare ale marilor puteri europene în cazul Orientului Mijlociu reflectând interesul pentru preluarea controlului în zonele corespunzând Levantului și Mesopotamiei, simultan cu menținerea pozițiilor britanice în Egipt. De asemenea, în cazul Rusiei miza majoră era reprezentată de controlul Strâmtoarelor Bosfor și Dardanele care ar fi putut fi realizat prin preluarea capitalei otomane.

Cu toate acestea, în momentul izbucnirii războiului Orientul Mijlociu a beneficiat de o importanță relativ secundară din partea planificatorilor aliați, situație generată în mare măsură de oscilațiile otomane privind intrarea în război. De asemenea, nu poate fi exclusă discuției și un anumit grad de desconsiderare din partea franco-britanică față de potențialul militar otoman. Centrul preocupărilor a vizat fronturile europene, abordare generată în primul rând de intensitatea luptelor din acest perimetru precum și de imposibilitatea practică de a susține un efort simultan pe mai multe fronturi. Această situație se valida cu atât mai mult pentru Marea Britanie al cărei potențial în ceea ce privește forțele terestre (Forța Expediționară Britanică –

concentrată în Franța) era limitat mai ales în raport cu un perimetru geografic extins. În această ipostază, nucleul forțelor aliate prezent în Orientul Mijlociu la debutul războiului se baza pe prezența britanică din Egipt, consolidată secvențial după instituirea controlului militar permanent după 1882, dar sub auspiciile de suzeranitate formală a teritoriului egiptean față de Imperiul Otoman. Această situație se va schimba radical după decizia¹ Înaltei Porți de a intra în război alături de Puterile Centrale ceea ce a determinat instituirea Protectoratului britanic asupra Egiptului (18 decembrie 1914) și, subsecvent, creșterea prezenței militare din zonă. În mod evident, dispozitivul britanic era centrat pe apărarea Canalului Suez și, subsecvent, a rutelor de comunicații cu India. Pe aceleași coordonate se plasează interesele britanice legate de menținerea controlului în Golful Persic și al terenurilor petrolifere din Persia. Nivelul forțelor angajate se plasa între 150-160.000 de militari, acestea fiind alcătuite în majoritate din trupe coloniale provenite din India, Australia și Noua Zeelandă.

De cealaltă parte, Imperiul Otoman se afla într-o poziție precară, marcată în plan intern de ample probleme economice a căror acumulare condusese la accentuarea dependenței acestuia de împrumuturile și asistența financiară vestică. Dincolo de politicile economice dezastruoase promovate de sultanii otomani mai ales în ultimele două secole, situația dificilă a Imperiului Otoman își avea rădăcinile și în înfrângerile succesive înregistrate de aceasta în Europa în urma cărora înregistrează pierderi teritoriale însemnate și diminuarea ireversibilă a capacității militare de a face față tendințelor expansioniste ale puterilor europene. Pe această tendință, la începutul secolului XX autoritatea nominală a Imperiului Otoman este redusă, practic, la provinciile din Orientul Mijlociu dar la

¹ Participarea otomană în cadrul Primului Război Mondial a debutat în urma raidului efectuat în octombrie 1914 de navele donate de Germania (Goeben și Breslau) împotriva pozițiilor rusești din Marea Neagră. Această acțiune a condus la declararea stării de război între cele două puteri (5 noiembrie 1914) și asocierea Imperiului Otoman la alianța Puterilor Centrale. În ansamblul deciziei otomane de a intra în război se plasează și opțiunile radicale promovate de conducerea Junilor Turci privind recuperarea prestigiului Imperiului prin expansiune teritorială și consolidarea controlului în provinciile din Orientul Mijlociu. Relevantă în această direcție analiza guvernării Junilor Turci în Feroz, Ahmad. *The Young Turks and the Ottoman Nationalities*, University of Utah Press, Salt Lake City, 2014, p. 113

nivelul cărora controlul real era extrem de redus. Singura opțiune a noii conduceri a Junilor Turci, instalată în urma evenimentelor revoluționare din 1908, a vizat întărirea controlului asupra a ceea ce mai rămăsese din moștenirea orientală a Imperiului Otoman. Una dintre direcțiile prioritare a vizat continuarea liniilor de politică externă inițiate de sultanul Abdul Hamid al II-lea (1876-1909) în ceea ce privește apropierea economică și militară de Germania. Exprimările acestei relații se consemnaseră prin încheierea unor contracte de concesiune prin care mai multe bănci germane se implică în finanțarea unor linii cale ferată în Anatolia, Mesopotamia și Peninsula Arabia. De asemenea, cursul ascendent al acestor relații s-a reflectat și în deschiderea oportunităților de asistență militară germană pentru armata otomană. În 1882-1883 este deschisă la Constantinopol misiunea² militară germană care se va extinde în deceniile următoare atât pe componenta de pregătire și instruire a forțelor otomane, cât și în coordonarea transferului de armament și tehnică militară germană. Rolul instructorilor și consilierilor militari germani se va reliefa cu prisosință în ansamblul acțiunilor de luptă care au instruit forțele otomane. Cu toate acestea, efectele nu au putut să se multiplice într-un interval de timp redus dar și pe fondul unei stări de dezorganizare extrem de avansate la nivelul unităților otomane. Așteptările germane privind atingerea unui nivel de recrutare de aproximativ 750.000 – 1 milion de soldați până la sfârșitul anului 1915 aveau să fie infirmat de realitatea practică. Pe durata războiului forțele mobilizate de conducerea Junilor Turci s-a plasat undeva la limita inferioară a plafonului anticipat la care se adăugau aproximativ 25.000 de militari germani alocați sprijinirii efortului de război otoman³.

² Plasată, inițial, sub comanda baronului Colmar von der Goltz (1883-1895) contribuția misiunii germane la reorganizarea armatei otomane a vizat în mod particular modernizarea sistemului de învățământ și pregătire militară contribuind, totodată, la creșterea eficienței operaționale a forțelor otomane (Grübhaber, Gerhard. *The 'German Spirit' in the Ottoman and Turkish Army, 1908-1938*, De Gruyter, Oldenbourg, 2018, p.34-35). După declanșarea războiului, prezența militară germană se va regăsi pe toate fronturile din Orientul Mijlociu, ofițerii germani având un rol determinant în organizarea dispozitivelor de luptă și derularea acțiunilor de luptă.

³ Sachar, Howard M. *The Emergence of the Middle East, 1914-1924*, Alfred Knopf, New York, 1969, p. 34.

1914 – 1915 - Sub semnul incertitudinii

În ciuda nivelului redus de operaționalitate al forțelor otomane, implicațiile alianței cu Puterile Centrale ridică o serie de probleme la adresa sistemului de securitate dezvoltat de Marea Britanie pentru protecția Indiei, respectiv a terenurilor petrolifere din Persia și Bahrain. Din această perspectivă, primele acțiuni consemnate în Orientul Mijlociu s-au derulat în perimetrul nordic al Golfului Persic având ca obiectiv principal securizarea locațiilor Basra și Abadan pentru a evita potențialul risc de a fi preluate în cazul unei ofensive otomane. Trupele britanice angajate proveneau în cea mai mare parte din India. Beneficiind de sprijin naval, acestea reușesc să ocupe, în prima etapă a ofensivei, Basra și terenurile petrolifere din zonă (5-21 noiembrie 1914). Până la sfârșitul anului 1914, forțele britanice își consolidează poziția, înregistrând progrese limitate spre regiunea de centru a Mesopotamiei.

Cu toate acestea, trebuie subliniat caracterul oarecum insolit al acțiunii din sudul regiunii Basra care nu s-a plasat din punct de vedere operațional în ansamblul angajamentului aliat și mai ales britanic în alte teatre ale războiului. Efectele negative ale acestei abordări aveau să se vadă în lunile următoare și pe fondul deschiderii Campaniei din Gallipoli (19 februarie 1915). Reacția imediată după acțiunea britanicilor a condus la accelerarea demersurilor de capacitate a potențialului otoman, concretizate prin proclamarea⁴ războiului sfânt împotriva Antantei de către autoritatea sultanală care încorporează încă din secolul al XV-lea și atributul de calif al lumii islamice. Intenția de a rally sprijinul musulmanilor din cadrul imperiilor coloniale ale statelor aliante nu avea să aducă, însă, rezultatele scontate, ritmul de mobilizare menținându-se la un nivel destul de redus ca să nu mai vorbim despre imposibilitatea de a organiza o mișcare de revoltă generalizată în India și perimetrul adiacent. Proiectele de implicare a forțelor otomane din Orientul Mijlociu într-o acțiune împotriva prezenței britanice din Egipt capătă, însă, un profil tot mai bine conturat. Până la sfârșitul lunii decembrie 1914, planul este aprobat fiind încredințat spre implementare lui Gemal Pașa (1872-1922), guvernatorul militar al provinciei Siria îndeplinind și funcția de comandant al Armatei a 4-a

⁴ Lüdke, Tilman . *Jihad Made in Germany: Ottoman and German Propaganda and Intelligence Operations in the First World War*, LIT, 2005, p. 257.

otomane și unul dintre liderii de vârf ai regimului Junilor Turci. După o pregătire minuțioasă a lanțului de logistic și asigurare a rezervelor de apă, Gemal ordonă, la mijlocul lunii ianuarie 1915, ofensiva de-a lungul Peninsulei Sinai. Aproximativ 25.000 de soldați ai Diviziei 25 otomane, conduși de generalul german Kress von Kressenstein (1870-1948), reușesc să ajungă la începutul lunii februarie în apropierea Canalului de Suez. Conștiente de prezența masivă otomană în Peninsula Sinai, forțele britanice se retrag pe malul egiptean ceea ce va favoriza concentrarea trupelor otomane și organizarea, la adăpostul unei furtuni de nisip, a unui cap de pod⁵ prin care reușesc trecerea a 600 de militari. Schimbarea vremii conduce la izolarea capului de pod realizat de otomani în timp ce forțele de pe malul celălalt sunt supuse unor tiruri de artilerie, inclusiv prin intermediul unor nave britanice de patrulare. Luptele continuă în zilele următoare, încercările lui Kressenstein de a realiza o altă trecere eșuând în condițiile menținerii unui baraj intens de artilerie al forțelor britanice. În aceste condiții, Gemal ordonă, în cursul zilei de 4 februarie, retragerea trupelor care se realizează organizat. Pierderile suferite sunt relativ mici, forțele otomane având aproximativ 1.300 de victime și 800 de soldați dispăruți. Deși lipsit de orice șansă de evadare din încercuirea britanică, contingentul dislocat opune o rezistență acerbă fiind silit, în cele din urmă, să capituleze.

Deși nu se puteau anticipa rezultate majore în urma unei astfel de expediții, valoarea acesteia se regăsește în organizarea efortului logistic care a făcut posibilă traversarea Peninsulei Sinai în timp record și cu pierderi minime. Acest lucru a fost de natură să genereze la nivelul establishmentului politico-militar britanic preocupări majore privind riscurile la care era expus Canalul de Suez. În perioada următoare se va acorda o atenție particulară consolidării pozițiilor de apărare ale forțelor britanice pe ambele maluri, dublate de lucrări complexe de infrastructură care să permită intervenția rapidă în adâncime pentru a împiedica avansul trupelor inamice către Suez.

În acest context, dar nu neapărat într-o conexiune strategică, trebuie plasată și decizia de a lansa o acțiune majoră împotriva Imperiului Otoman. Lansarea ofensivei în Peninsula Gallipoli a avut ca obiectiv executarea unei

⁵ Erickson, Edward J. *Ordered to Die. A History of the Ottoman Army in the First World War*, Greenwood Press, 2001, p.71.

lovituri rapide prin care să se obțină ocuparea capitalei Imperiului Otoman și scoaterea acestuia din război. Planul de implementare avea să fie unul extrem de deficitar pentru forțele aliate, bazându-se pe informații depășite privind fortificațiile otomane precum și riscurile pe care le prezentau sistemele de mine amplasate în punctele de acces. De asemenea, desconsiderarea capacității și dorinței de luptă a forțelor otomane a reprezentat un factor adițional care a contribuit la intensificarea neanticipată a luptelor soldate cu un număr impresionant de pierderi în ambele tabere. În același timp, eșecul flotei aliate de a asigura controlul total în apele peninsulei a generat dificultăți insurmontabile în asigurarea lanțului logistic fiind consemnate pierderi semnificative de transporturi cu trupe și muniție dinspre Egipt. Încă din momentul de debut, lansarea unui atac naval franco-britanic în Dardanele (19 februarie 1915) a eșuat lamentabil indicând dificultățile cu care urmau să se confrunte aliații. Atacul flotei combinate este reluat în 18 martie 1915 fiind soldat cu pierderi semnificative ca urmare a tirului bateriilor de coastă și al lanțurilor de mine submarine. Sprijinită în mod susținut de Winston Churchill (1874-1965), primul lord al Amiralității, campania își va dovedi curând imposibilitatea de atingere a obiectivelor. În 25 aprilie 1915 se reușește deschiderea a două capete de pod dar soldate cu un număr semnificativ de pierderi. Din acest moment luptele capătă un caracter de uzură, ambele tabere masând efective importante în acest perimetru. Trei luni mai târziu se deschide și al treilea cap de pod ceea ce nu aduce, însă, evoluții semnificative în situația operațională. Bilanțul final al operațiunilor devine dramatic pentru tabăra aliată care suferise peste 250.000 de victime din care 46.000 morți. În aceste condiții, acțiunile aliate se opresc la sfârșitul lunii septembrie 1915 iar comandantul acestora, generalul Ian Hamilton (1853-1947), este înlocuit cu generalul Charles Munro (1860-1929). În urma evaluării situației, acesta recomandă evacuarea de urgență a trupelor indicând imposibilitatea obținerii victoriei⁶. Propunerea este acceptată iar retragerea forțelor este executată în ritm accelerat până la mijlocul lunii ianuarie 1916.

În mod evident, Gallipoli a reprezentat un dezastru pentru tabăra aliată care a fost silită să se confrunte cu necesitatea de a identifica rapid o

⁶ McMeekin, Sean. *The Ottoman Endgame. War, Revolution and the Making of Modern Middle East, 1908-1923*, Penguin Books, 2016, p.125-126.

modalitate de compensare a eșecului. Din perspectivă otomană este dificil de estimat asupra impactului din moment ce numărul victimelor a fost, potrivit statisticilor disponibile, la un nivel similar cu cel al Antantei. Cu toate acestea, nu poate fi omis impactul pozitiv la nivelul moralului trupelor otomane dublat de posibilitatea de a disloca forțe suplimentare pe alte fronturi, prioritatea fiind acordată întăririi garnizoanelor din Mesopotamia și Levant.

Decizia otomană se suprapune peste preocuparea aliată privind consolidarea pozițiilor din Orientul Mijlociu și obținerea unor victorii care să compenseze moral eșecul din Gallipoli. Pe fondul dificultăților majore pe care tabăra aliată le înregistrase în Campania din Gallipoli, Marea Britanie decide reluarea ofensivei în acest teatru de operații având ca obiectiv ocuparea Bagdadului. Postura Armatei a 6-a otomane responsabilă pentru Mesopotamia se consolidase semnificativ prin aducerea de noi trupe disponibilizate ca urmare a victoriei înregistrate în Gallipoli de forțele otomane dar și a intrării în război a Bulgariei de partea Puterilor Centrale. În același timp, comandantul acestei forțe, generalul Colmar von der Goltz, inițiază măsuri de reorganizare rapidă. În aceste condiții, premisele unei victorii facile a forțelor expediționare britanice conduse de generalul Charles Townshend (1861-1924) părea destul de dificil de anticipat. Astfel, bătălia de la Ctesiphon (22-26 noiembrie 1915) se soldează cu un rezultat indecis ambele părți retrăgându-se. Forțele britanice care înregistraseră pierderi însemnate se re poziționează în perimetrul Kut al-Amara, la aproximativ 120 de kilometri sud de Bagdad. Comandamentul Armatei a 6-a lansează o acțiune complexă în urma căreia forțele britanice (aproximativ 15.000 de militari) sunt silit să se retragă la adăpostul fortificațiilor din Kut ceea ce va permite instituirea asediului la începutul lunii decembrie 1915.

1916-1917 - Aliații preiau inițiativa

Evenimentele menționate au accentuat importanța teatrului din Orientul Mijlociu care capătă, cel puțin în ochii opiniei publice din Marea Britanie, accente dramatice reflectate în manifestări de protest asupra guvernului liberal condus de Herbert Asquit (1852-1928). Pe fondul eșecurilor înregistrate succesiv pe fronturile din Europa și în Gallipoli situația trupelor britanice din Kut aducea noi elemente de susținere a opoziției politice față de strategia cabinetului de război. În aceste condiții,

Asquit încearcă inițierea unei abordări ofensive în Orientul Mijlociu, orientată către securizarea Peninsulei Sinai și eliminarea prezenței otomane din Palestina. În paralel, este creată o forță expediționară în Basra (Corpul Tigru) sub conducerea generalului Fenton John Aylmer (1862-1935) care va încerca în intervalul ianuarie –martie 1916 să elibereze trupele lui Townshend. Atacurile sunt respinse de forțele otomane, britanicii suferind pierderi semnificative ceea ce determină oprirea ofensivei dinspre Basra. În aceste condiții, capitularea forțelor încercuite apărea absolut necesară în condițiile dificultăților sanitare și a lipsei alimentelor cu care se confruntau trupele lui Townshend. Se încearcă chiar și răscumpărarea ofițerilor de comandă, negociatorii trimiși special de la Londra inițind⁷ negocieri la nivelul comandamentului Armatei a 6-a. Oferta este respinsă de Enver Pașa, ministrul de război otoman care dorea să exploateze la maximum înfrângerea britanică. În aceste condiții, Townshend capitulează, la sfârșitul lunii aprilie 1916, trupele sale intrând într-o perioadă de prizonierat⁸ extrem de greu în care vor fi silite să parcurgă distanțe mari către Bagdad și de aici către Anatolia.

În aceste condiții, trupele britanice din Egipt conduse de generalul Archibald Murray (1860-1945) primește ordin de reorganizare integrând o serie de componente retrase din teatrul de operații din Gallipoli. Obiectivele⁹ stabilite de statul major imperial vizau apărarea Canalului de Suez, printr-o postură avansată a forțelor britanice în interiorul Peninsulei Sinai și valorificarea oportunităților de consolidare a securității acestui perimetru. Pornind de la liniile trasate de Londra, Murray alcătuiește, în 19 aprilie 1916, Forța Expediționară Egipteană (FEE) care includea, în majoritate, unități din Australia, Noua Zeelandă și India. Nivelul acestora va

⁷ Fromkin, David. *A Peace to End All Peace. The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*, Phoenix Press, 1989, p.202.

⁸ Șocul ce a urmat la nivelul opiniei publice britanice după capitularea de la Kut a determinat crearea, în august 1916, a unei Comisii de anchetă asupra evenimentelor (Comisia Mesopotamia). Concluziile acesteia au fost devansate, însă, de schimbările efectuate la nivelul comenzii trupelor britanice din Mesopotamia – Basra și în plan politic la nivelul ministerului de război. De asemenea, la începutul lunii decembrie 1916 va fi formată o nouă alianță de guvernare condusă de David Lloyd George care va forma un nou cabinet. Atia, Nadia. *World War I in Mesopotamia. The British and the Ottomans in Iraq*, Tauris, 2016, p.124.

⁹ CAB24/23/19, 14 august 1917 (GT 1419), National Archives UK.

oscila pe durata anului 1916 în jurul a patru divizii fiind ajustat în funcție de evoluțiile teatrelor de operații din Europa pentru care vor fi dislocate temporar unități din cadrul EEF. Suplimentar procesului de reorganizare a forțelor, Murray derulează un amplu proces de consolidare logistică a pozițiilor din Sinai, în special prin construirea unei linii de cale ferată, a unei conducte de apă și a liniilor de telegraf care ajung în proximitatea localității El Arish. În același timp, reușește să respingă o nouă încercare de traversare a Peninsulei Sinai de către trupele otomane. Bătălia derulată la Romani în 4 august 1916, deși nu este urmată de o acțiune ofensivă britanică are o relevanță aparte, în sensul că pune capăt acțiunilor otomane având ca obiectiv Canalul de Suez. Practic, din acest moment dispozitivul otoman trece pe poziții defensive, concentrate în zona de trecere dintre Sinai și Palestina, pe linia Gaza – Beersheba. La 23 decembrie divizia neozeelandeză (ANZAC), alături de unități de cavalerie australiene atacă pozițiile otomane de la Maghaba. După lupte intense, garnizoana otomană (aprox. 2000 de militari) se predă ceea ce îi va permite lui Murray preluarea controlului britanic asupra localității El Arish. De aici ofensiva britanică se va extinde prin ocuparea, la 9 ianuarie 1917, a Rafah, punct strategic pentru intrarea în Gaza. Din acest moment, britanicii trec la pregătirea unei noi ofensive către Gaza având ca punct de plecare și susținere logistică în Rafah. Conductele și liniile de comunicații sunt extinse până la acest punct. Cu toate acestea, consistența¹⁰ sistemului de fortificații construit de otomani sub coordonarea lui Kress von Kressenstein și dimensiunea contingentelor dispuse în diferitele avanposturi nu au fost suficient de bine cunoscute de generalul Charles Dobell (1869-1954), căruia Murray i-a încredințat comanda acțiunilor în Gaza. Astfel, în planurile britanice numărul estimat al garnizoanei era evaluat la 2.000 de oameni numărul acestora fiind în realitate cel puțin dublu, sprijiniți puternic de unități de artilerie germane și austriece. De menționat, totodată, faptul că la nivelul comandamentului otomano-german poziționarea forțelor britanice a putut fi vizualizată cu precizie grație sprijinului aerian oferit de Germania. În derularea atacului s-

¹⁰ În construirea fortificațiilor s-a optat pentru integrarea elementelor naturale, mai precis utilizarea gardului viu alcătuit din cactuși de până la 5 metri înălțime și 2 metri lățime care erau practic imposibil de penetrat decât prin detonare ceea ce a silit pe britanici să nu poată utiliza unitățile de cavalerie ceea ce a condus la fracturarea lanțului de atac (Atia, Nadia. *World War I in Mesopotamia. The British and the Ottomans in Iraq*, Tauris, 2016, p.31) .

au înregistrat o serie de sincope la nivelul coordonării între unitățile angajate. Planul lui Dobell a vizat executarea unei mișcări rapide de încercuire a Gaza pentru a tăia liniile de comunicații cu restul dispozitivul inamic și posibilitatea trimerii de trupe suplimentare dinspre Ierusalim. Acest lucru s-a realizat cu relativă ușurință dar sub presiunea timpului, acțiunea britanică urmând să aibă efecte palpabile până la căderea serii pentru a surmonta dificultățile legate de hidratarea oamenilor și a cailor. Cu toate acestea, atacul nu a putut fi lansat la ora stabilită (26 aprilie, ora 08:00) fiind amânat succesiv pe fondul dificultăților tehnice de comunicare dar și a condițiilor climatice, mai precis instalarea unei ceți groase care a îngreunat pentru câteva ore vizibilitatea asupra fortificațiilor otomane. Ulterior, derularea atacului a fost puternic afectată de reacția otomană și barajul de artilerie care face multe victime în rândurile britanicilor. În contextul confuziei create, unele unități de cavalerie se retrag ceea ce conduce la dezorganizarea atacului general și slăbirea ofensivei. Sesizând oportunitatea creată, Kressenstein reușește să introducă în garnizoana otomană trupe suplimentare pe care le utilizează în dimineața zilei următoare silindu-i pe britanici să se retragă.

Pierderile suferite de britanici au fost minimalizate de Murray în raportarea către Biroul de război acesta susținând că sunt inferioare celor suferite de otomani. În realitate, trupele conduse de Dobell au suferit peste 4.000 de victime în timp ce forțele otomane plasându-se la jumătatea acestora. Pornind de la datele comunicate de Murray, statul major imperial ordonă reluarea ofensivei. Dispozitivul britanic din fața Gaza reunește acum trei divizii EEF, susținute de blindate care aveau resurse de a lansa proiectile cu gaze de lupte. În același timp, noua acțiune ofensivă urma să fie susținută prin bombardamentul executat de nave franceze și britanice din Mediterana. De celaltă parte, linia de apărare Gaza – Beersheba a fost rapid consolidată forțele otomane angajate atingând nivelul a 4 divizii, suplimentate cu unități de artilerie. De asemenea, rețeaua de fortificații este extinsă cu lucrări speciale pentru a împiedica trecerea unităților de cavalerie și asigurarea flancului stâng al dispozitivului otoman.

În dimineața zilei de 17 aprilie 1916 au loc primele acțiuni britanice, urmate de tiruri puternice de artilerie de pe navele aliate. Atacul general este lansat în 19 aprilie pe un front mult prea larg pentru a putea fi acoperit de forțele britanice. De asemenea, bombardamentul britanic nu reușește să

provoace breșe în sistemul de fortificații otoman înregistrându-se, totodată, grave desincronizări între mișcările forțelor terestre și sprijinul de artilerie. Ca și în cazul primei bătălii pentru Gaza, ceața împiedică respectarea reperelor temporale generând astfel confuzie și deficiențe în susținerea ritmului de ofensivă. De asemenea, utilizarea tancurilor și a gazelor chimice nu au efecte vizibile având în vedere condițiile climatice și perimetrul extins în care acestea sunt angajate¹¹. Rezultatul este unul dezastruos pentru britanici care înregistrează peste 6.500 de victime în raport cu cele 2.000 consemnate la nivelul forțelor otomane. Pierderile grele și lipsa progreselor îl determină pe Murray să ordone retragerea către Rafah confirmând, astfel, o nouă înfrângere pentru trupele britanice.

În aceste condiții, Murray este înlocuit de la comanda EEF, în locul acestuia fiind numit în iunie 1917, generalul Edmund Allenby (1861-1936) unul dintre reprezentanții de elită ai armatei britanice, având o experiență considerabilă acumulată pe frontul din Franța, în cadrul Forței Expediționare Britanice. De asemenea, Allenby întruchipa profilul unui strateg tenace și ambițios în acțiuni ofensive corespunzând, astfel, determinării premierului Lloyd George de a obține rezultate palpabile în eliminarea prezenței otomane din Palestina și Siria. Trebuie spus că principala transformare apărută la începutul anului 1917 a vizat energizarea acțiunilor britanice pe toate fronturile, abordare generată în mare măsură prin persuasiunea premierului. În acest context, se înscrie reluarea la începutul lunii ianuarie 1917 a ofensivei britanice din Mesopotamia, sub conducerea generalului Stanley Maude (1864-1917). Strategia utilizată de acesta a vizat o abordare total diferită, în sensul pregătirii minuțioase a terenului și a sprijinului logistic necesar pentru susținerea ofensivei dinspre Basra. Într-o oarecare măsură, a preluat elemente din experiența acțiunilor lui Murray în Sinai, beneficiind, în schimb, de forțe suficiente care răspundeau nevoilor teatrului din Mesopotamia precum și un număr adecvat de piese de artilerie. Trebuie spus că aceste evoluții se datorau și schimbărilor survenite la nivelul strategiei globale britanice de purtare a războiului prin care accentul este plasat asupra sincronizării acțiunilor din Orientul Mijlociu și evitarea pe cât posibil a derulării simultane a confruntărilor de amploare. În același timp, situația dispozitivului otoman

¹¹ Johnson, Rob. *The Great War in the Middle East*, Oxford University Press, 2016, p. 129.

din Mesopotamia se schimbase semnificativ după victoria de la Kut. Astfel, un segment important al forțelor Armatei a 6-a (aprox.10.000) au fost angrenate din vara anului 1916 în nord-estul Persiei pentru a respinge acțiunile rusești fiind angajate, ulterior, în extinderea controlului în această regiune ceea ce avea să provoace îngrijorări suplimentare la Londra. Maude reușește să-și consolideze dispozitivul care ajunge în octombrie 1916 la aproximativ 150.000 de oameni, situație generată în mare măsură prin preluarea efortului de război în această zonă de administrația din India. Începând din noiembrie 1916, Maude avansează metodic către Bagdad reușind, cu pierderi minime să ocupe Kut (24 februarie 1917). După o scurtă perioadă de consolidare, la începutul lunii martie reia ofensiva exercitând o presiune constantă asupra forțelor otomano-germane care se văd nevoite să se retragă. În acest context, la 11 martie 1917 trupele britanice preiau, fără luptă, controlul Bagdadului, reușind să ia peste 9.000 de prizonieri. Retragerea otomană va continua în lunile următoare, Maude reușind să elimine, până la sfârșitul anului prezența otomană din Mesopotamia.

În paralel, diplomația britanică se angrenează în organizarea unei mișcări de rezistență a triburilor arabe împotriva prezenței otomane din Peninsula Arabia. În acest context, problema unei revolte arabe era privită de Londra ca un mijloc prin care s-ar fi putut facilita acțiunile militare aliate în Orientul Mijlociu, mai cu seamă cele lansate dinspre Egipt spre Palestina și Siria. Din această perspectivă, primele contacte ale diplomației britanice cu liderii arabi datează din 1914 acestea fiind inițiate prin intermediul fiului sharifului Hussein, Abdullah bin Hussein (1882-1951), viitorul rege al Iordaniei. Negocierile cu Londra cunoscute sub numele de „Corespondența Hussein-McMahon” aveau ca punct central angajamentul britanic față de cererile arabe de crearea unui stat propriu după terminarea Primului Război Mondial în schimbul lansării unei revolte împotriva prezenței otomane din Orientul Mijlociu. Mizând pe înțelegerea realizată prin intermediul corespondenței cu autoritățile britanice, shariful din Mecca lansează, în dimineața zilei de 10 iunie 1916, Revolta Arabă, simultan cu lansarea unui apel către lumea musulmană pentru declanșarea luptei împotriva Puterilor Centrale. Cu același prilej, shariful Hussein se autoproclamă rege al Hejaz (corespunzând litoralului estic al Mării Roșii) beneficiind de sprijinul și recunoașterea britanică. Forțele angajate de shariful din Mecca erau alcătuite în marea lor majoritate din luptători provenind din diferite triburi, structurați

în cadrul a trei grupări conduse de fiii săi: Armata de Nord, condusă de emirul Faisal (1885-1933); Armata de Sud, condusă de emirul Ali (1879-1935); Armata de Est, condusă de Abdullah. În ciuda entuziasmului, debutul revoltei s-a derulat cu greutate. Lipsite de experiența confruntărilor cu trupe regulate și lipsite de armament performant, forțele lui Hussein nu reușesc să avanseze. Astfel, forțele conduse de Ali și Faisal atacă Medina (8 iunie) dar sunt respinse de garnizoana otomană, acestea amenințând cu o contraofensivă puternică care ar fi putut compromite întreaga revoltă. De cealaltă parte, momentul anunțului privind declanșarea Revoltei a fost urmat de lupte de stradă derulate în Mecca între susținătorii lui Hussein și garnizoana otomană. Deși orașul a fost curățat rapid, forțele otomane se fortifică în imediata vecinătate a orașului de unde lansează bombardamente asupra forțelor arabe. Luptele durează până la începutul lunii iulie când, grație sprijinului britanic, forțele otomane sunt silite să se predea. Simultan cu acțiunile vizând eliberarea Mecca, Abdullah lansează atacul împotriva orașului Ta'if. Nici în acest caz nu se înregistrează un succes rapid, garnizoana otomană reușind să reziste până la sfârșitul lunii septembrie. De mai mult succes se bucură acțiunile forțelor arabe de preluare a controlului asupra localităților de pe litoralul Mării Roșii. Astfel, în cursul lunii iulie reușesc să ocupe Yanbu și Rabegh ceea ce permite stabilizarea sistemului de aprovizionare și asigurarea liniilor de comunicații cu forțele aliate. Victoriile minore înregistrate în prima etapă a Revoltei erau de natură să ridice mari semne de întrebare față de perspectivele acțiunilor arabe. Aceasta cu atât mai mult cu cât în toamna lui 1916 agenda acțiunilor militare din Peninsula Arabia era marcată de contraatacurile trupelor otomane din Medina. În acest context sunt consemnate episoade dramatice, precum cel din Yanbu unde forțele lui Faisal sunt salvate de la distrugere doar în urma intervenției prompte a vaselor de război britanice. Ritmul greoi în care se derula Revolta, a condus la focalizarea asistenței aliate asupra întăririi capacității operaționale a forțelor conduse de fiii lui Hussein. În acest context se înscrie trimiterea, în octombrie 1916, la cartierul general al lui Faisal a căpitanului T.E. Lawrence (1888-1935) ca o contribuție suplimentară la personalul dislocat în cadrul Misiunii de sprijin britanice care funcționa încă din primele zile ale revoltei. Beneficiind de sprijinul masiv al aliaților, Faisal devine foarte activ acțiunile sale concentrându-se asupra liniei de cale ferată Hejaz.

Din momentul preluării comenzii EEF, Allenby se va concentra pe crearea condițiilor pentru lansarea unei noi ofensive de amploare împotriva prezenței otomane din Palestina și Siria, susținută printr-o acțiune de forță din partea triburilor arabe sub conducerea emirului Faisal. În lunile următoare, Allenby va primi întăriri semnificative care vor acoperi deficitul înregistrat ca urmare a înfrângerilor suferite de Murray. În principiu, așteptările lui Allenby erau legate de perturbarea transportului otoman pe linia de cale ferată din flancul drept. De asemenea, abordarea britanică trebuie privită și din perspectiva strategiei globale pentru campania pe care o pregăteau, în ceea ce privește disimularea intențiilor și inducerea în eroare a adversarilor. În acest context, intensificarea acțiunilor britanice la est de Jordan era menită să creeze impresia că direcția de acțiune ar fi fost Amman și perimetrul adiacent. Astfel, acțiunile arabe au fost completate cu numeroase atacuri aeriene executate de britanici în această zonă ceea ce va contribui la realizarea factorului surpriză. Allenby reușește să utilizeze eficient capacitățile de care dispunea atât pentru susținerea acțiunilor arabe, cât și pentru inducerea în eroare, oferind imagini false privind existența unor unități de cavalerie și artilerie. În același timp, planul de deturnare a efortului otoman a inclus și executarea unui atac înșelător al forțelor arabe în Deraa, la nord de Amman (16 septembrie 1917) ceea ce a determinat comandamentul otomano-german să deplaseze către acest punct efective importante dinspre Jenin contribuind la slăbirea dispozitivului propriu. Potențialul pe care Allenby se pregătea să-l angajeze era net superior celui otoman având aproximativ 70.000 de militari (57.000 infanterie, 12.000 cavalerie, 4.000 forțe neregulate arabe). De cealaltă parte, forțele otomane se ridicau la aproximativ 40.000 din care majoritatea era reprezentată de unitățile de cavalerie. Din perspectiva tehnicii aflată în dotarea celor două tabere, superioritatea era evidentă pentru forțele britanice, atât în ceea ce privește capacitățile mecanizate, cât și al artileriei grele (540 față de 200-250 ale forțelor otomane). Asigurarea puterii de foc superioare reprezenta, de asemenea, unul dintre punctele esențiale ale strategiei britanice, anume acela de a exercita o presiune psihologică suplimentară asupra forțelor otomane. O situație similară se regăsea și la nivelul componentei aeriene unde Allenby obținuse întăriri semnificative reușind să înlăture decalajul existent la mijlocul anului precedent în raport cu prezența germană.

Atacul surpriză este declanșat în 30 octombrie 1917 asupra liniei de apărare otomane din Gaza concentrat, de această dată în capătul sudic al acesteia corespunzând perimetrului Beersheba. Luptele continuă cu intensitate până în 7 noiembrie înregistrând progrese semnificative pentru britanici care reușesc să spargă frontul otoman prin ocuparea Gaza și Beersheba. Ulterior, ofensiva lui Allenby continuă cu prudență înregistrând progrese succesive în urma cărora trupele otomane se retrag organizat dar cu pierderi importante. Ierusalimul capitulează la 9 decembrie 1917 iar două zile mai târziu Allenby își face intrarea oficială în acest oraș cu semnificații extraordinare pentru o lume întreagă. Frontul nu se stabilizează imediat pe durata lunii decembrie fiind consemnate contratacuri puternice ale forțelor otomane care sunt respinse după lupte intense. Forțele EEF reușesc să securizeze rezultatelor obținute iar linia de rezistență a trupelor otomane este împinsă la o distanță sigură de aliniamentul Jaffa – Ierusalim.

Dar etapa decisivă a campaniei din Palestina încă nu fusese atins. Primele luni ale anului 1918 au fost folosite de Allenby pentru pregătirea etapei finale. Este nevoit să adopte o ex atitudine de expectativă tactică în condițiile în care un segment important al forțelor proprii este dislocat în teatrul de operații din Franța¹². Această situație se menține până la începutul toamnei, forțele reduse ale EEF evitând angajarea în lupte de amploare, simultan cu sprijinirea limitată a raidurilor derulate de triburile arabe asupra liniei de cale ferată din Hejaz. De asemenea, securitatea flancului drept al forțelor britanice se consolidează în mod cu totul neașteptat prin capturarea de către triburile arabe a orașului Aqaba (6 iulie 1917), singurul port pe care forțele otomane îl mai dețineau la Marea Roșie.

Respingerea ofensivei germane din primăvara anului 1918 (18 iulie 1917) a permis redislocarea forțelor EEF fiind inițiat măsuri rapide de consolidare a dispozitivului britanic din sudul Palestinei. De asemenea, obiectivul stabilit de Allenby pentru reluarea ofensivei a vizat regiunea de centru a Palestinei, cunoscută și sub numele de Valea Meggido, zonă strategică pentru controlul rutelor către Damasc și a legăturilor între litoralul mediteranean și teritoriile de la est de Iordan. Planul bătăliei viza neutralizarea nucleului de forțe otoman, prin încercuirea acestora și evitarea

¹² Ulrichsen, Kristian Coates. *First World War in the Middle East*, Oxford University Press, 2014, p.115.

posibilității de retragere către Damasc unde ar fi existat posibilitatea de regrupare. În aplicarea planului, se viza exploatarea slăbiciunilor liniei otomane în partea vestică a dispozitivului. Aici își va concentra efortul principal EEF reușind să concentreze nivelul de forțe dorit fără ca aceste acțiuni să fie sesizate de comandamentul otomano-german.

Următoarea etapă a ofensivei concepută de Allenby urma să se realizeze printr-o mișcare de învăluire care ar fi antrenat elemente consistente de cavalerie. Acestea urmau să se deplaseze rapid prin breșa cretă într-un spațiu redus pe litoralul palestinian (Platoul Sharon). Responsabilitatea acțiunii a revenit Corpului de cavalerie condus de generalul Harry Chauvel (1865-1945). În dimineața zilei de 19 septembrie Allenby dezlănțuie un bombardament infernal asupra trupelor otomane (aprox. 1000 de proiectile pe minut), susținut și de pe mare. La adăpostul nopții, britanicii reușiseră să aducă efective consistente, ajungând la un raport de 5:1 față de prezența otomană în acest perimetru care va fi înlăturată cu ușurință după declanșarea ofensivei. Conform mărturiilor din epocă, comandantul german, Liman von Sanders (1855-1929), fusese informat¹³ asupra iminenței unui atac în regiunea costieră prin intermediul unui dezertor indian (17 septembrie 1918) dar preocuparea majoră a acestuia s-a concentrat asupra securității liniei de cale ferată ceea ce venea să confirme succesul strategiei de dezinformare folosită de Allenby.

Spărtura creată a fost exploatată de Chauvel care a avansat rapid 30 de mile către nord de unde reușește să ocupe în zilele următoare Afula, Beisan și Jenin puncte strategice necesare pentru încercuirea armatei otomane. Totodată, crearea breșei a fost urmată de lansarea unui atac general pe toată linia frontului. Efectivele Armatei 4,7 și unități dispartate ale Armatei a 8-a otomane se retrag către nord, lăsând în urmă un număr mare de răniți și cantități masive de armament și tehnică. Retragerea este urmărită îndeaproape de raidurile aviației britanice care administrează pierderi semnificative prin suprinderea în Valea Iordanului a unei coloane otomane pe care o bombardează masiv¹⁴. Singura formă de rezistență este susținută de Armata a 4-a otomană dar aceasta va fi depășită în zilele

¹³ Hart, Liddel. *History of the First World War*, Cassell, 1970, p. 437; Faught, Brad. *Allenby. Making of the Modern Middle East*, Tauris, 2020, p.100 și Erickson, Edward J. *Palestine: The Ottoman Campaigns of 1914-1918*, Pen&Sword, 2016.

¹⁴ Faught, *op.cit.* p.102

următoare. Până la 25 septembrie, trupele britanice ocupă El Salt, Amman și Samakh în timp ce pe flancul estic forțele lui Faisal avansează către Deraa pe care îl ocupa la 29 septembrie 1918.

Bilanțul victoriei repurtată de Allenby era unul zdrobitor. Două din cele trei armate otomane dislocate în zonă erau distruse iar cea de-a treia fusese semnificativ afectată. Peste 25.000 de militari otomani fuseseră capturați împreună cu o cantitate uriașă de tehnică și peste 260 de tunuri¹⁵. În economia războiului din Orientul Mijlociu victoria de la Meggido a deschis calea înaintării rapide a Forței Expediționare Egiptene către Damasc și Anatolia. O încercare de organizare a unei noi linii de apărare a restului forțelor otomane se concretizează la sud de Ierusalim. Acesteia, Allenby îi va opune aceeași tactică, înaintând la mijlocul lunii noiembrie pe două direcții. Unitățile lui Chauvel continuă să avanseze pe litoralul palestinian reșind să ocupe Jaffa (16 noiembrie) în timp ce coloana principală traversează micile defilee ale dealurilor din Iudeea angajând bătălii reduse ca angajament dar care solicită liniile de aprovizionare britanice. Din perspectivă otomană, aceste acțiuni erau menite să obțină timp suplimentar pentru continuarea retragerii restului forțelor către Anatolia. Înaintarea unităților de cavalerie continuă să se deruleze cu rapiditate, susținute prin avansul pe flancul drept a forțelor arabe conduse de Faisal care reușesc să ajungă primele în Damasc (1 octombrie 1918) care este preluat fără luptă, trupele otomane părăsind în grabă această locație. La scurt interval elementele înaintate ale forțelor britanice fac joncțiunea cu unitățile arabe iar în 3 octombrie are loc prima întâlnire între Faisal și Allenby. De aici liderul arab susținut de unități britanice continuă înaintarea către Alep unde reușește să înfrângă, după lupte intense, ultima rezistență otomană (25 octombrie 1918). La 30 octombrie Imperiul Otoman confruntat cu perspectiva clară a înfrângerii Puterilor Centrale încheie Armistițiul de la Mudros ale cărui efecte determină încheierea confruntărilor din Orientul Mijlociu.

Concluzii

După cum se observă, Orientul Mijlociu a reprezentat o parte integrantă a efortului de război aliat marcată de specificitățile locale în ceea

¹⁵ Allenby către Statul Major Imperial, GT 5757/23 septembrie 1918 – CAB 24/64/58, National Archives UK.

ce privește potențialul adversarului, condițiile climatice și profilul geografic. Vorbim despre un teatru de operații având o acoperire geografică extrem de mare în raport cu fronturile din Europa ceea ce a generat o serie de dificultăți în ceea ce privește posibilitatea de coordonare a mișcărilor de trupe și, nu în ultimul rând, asigurarea lanțurilor logistice. Cu toate acestea, aspectul general al modului de derulare a operațiilor din Orientul Mijlociu relevă un dinamism aparte, potențat prin posibilitatea de manevrare pe spații mult mai largi ceea ce a impus consolidarea capacității de mobilitate a forțelor implicate. Se distinge modul de pregătire și derulare a campaniei Forței Expediționare Egiptene în Sinai-Palestina și Siria în cadrul căreia utilizarea unităților cu grad ridicat de mobilitate va servi ca modele studiate și aplicate în contextul diferitelor conflicte din deceniile următoare.

În egală măsură, campaniile derulate în Orientul Mijlociu au adus elemente de noutate în ansamblul tacticilor și strategiilor aplicate pe durata războiului. Pregătirea minuțioasă a sprijinului logistic și amploarea lucrărilor de infrastructură pentru susținerea ofensivelor a fost ridicată la rang de artă reprezentând, totodată, una dintre caracteristicile teatrului de operații din Orientul Mijlociu. De asemenea, campaniile derulate în această zonă au promovat un nou tip de purtare a războiului, anume cel de gherilă derulat prin intermediul aliaților arabi în Peninsula Arabia și Siria împotriva prezenței otomane. Nu poate fi omisă contribuția particulară a colonelului T.E.Lawrence la dezvoltarea acestui mod de derulare a acțiunilor de luptă, aportul acestuia fiind recunoscut mai ales după terminarea războiului. De menționat faptul că lucrările teoretice ale acestuia privind purtarea războiului de gherilă și adaptarea la medii operaționale particulare continuă să figureze în literatura de specialitate studiată în majoritatea instituțiilor de învățământ din lume. În egală măsură, se poate vorbi despre eficiența economică a războiului derulat în Orientul Mijlociu din perspectiva angajării unui efort relativ modest de forțe și financiar în raport cu ceea ce se va obține după terminarea războiului prin extinderea influenței și controlului asupra unei zone extrem de atractivă, mai ales după extinderea exploatărilor de petrol.

Suplimentar acestor aspecte, este evident faptul că Primul Război Mondial a avut o contribuție esențială la crearea Orientului Mijlociu modern, fiind, în realitate, catalizatorul acestui proces care se va maturiza pe durata următoarei jumătăți de secol. Configurația geopolitică apărută după

război nu a reprezentat, însă, formula cea mai potrivită pentru îndeplinirea aspirațiilor națională a popoarelor din zonă. Sistemul mandatelor, generat prin negocierile de pace de la Paris reprezenta o reflecție a negocierilor politice derulate pe durata războiului dar care nu au influențat în mod semnificativ derularea operațiilor militare. Inadvertența modului de abordare a viitorului politic al Orientului Mijlociu se va dovedi imediat după încheierea păcii majoritatea regiunilor fiind marcate de instabilitate pe fondul unor puternice revolte împotriva prezenței vest-europene. Această situație va reclama, în special pentru Marea Britanie și Franța, continuarea efortului prin menținerea unei prezențe militare considerabile în zonă care va crește în mod constant în deceniile dintre cele două războaie mondiale. Practic, Orientul Mijlociu reprezintă singura perimetrul geografic care va necesita un astfel de efort militar o perioadă atât de lungă după terminarea războiului.

BIBLIOGRAFIE

- ATIA N., *World War I in Mesopotamia. The British and the Ottomans in Iraq*, Tauris, 2016;
- ERICKSON E. J., *Palestine: The Ottoman Campaigns of 1914-1918*, Pen&Sword, 2016;
- ERICKSON, E.J., *Ordered to Die. A History of the Ottoman Army in the First World War*, Greenwood Press, 2001;
- FAUGHT B., *Allenby. Making of the Modern Middle East*, Tauris, 2020;
- FEROZ A., *The Young Turks and the Ottoman Nationalities*, University of Utah Press, Salt Lake City, 2014;
- FROMKIN D., *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of Modern Middle East*, Henry Holt, New York, 2009;
- HART L., *History of the First World War*, Cassell, 1970;
- JOHNSON R., *The Great War in the Middle East*, Oxford University Press, 2016
- LÜDKE T., *Jihad Made in Germany: Ottoman and German Propaganda and Intelligence Operations in the First World War*, LIT, 2005;

Mcmeekin S., *The Ottoman Endgame. War, Revolution and the Making of Modern Middle East, 1908-1923*, Penguin Books, 2016;
SACHAR H. M., *The Emergence of the Middle East, 1914-1924*, Alfred Knopf, New York, 1969;
ULRICHSEN K. C., *First World War in the Middle East*, Oxford University Press, 2014.

